

УДК 378.147

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4\(9\)-82-93](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-4(9)-82-93)

Гуменникова Тамара Рудольфівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри суспільно-наукових дисциплін, Придунайська філія ПрАТ «ВНЗ» МАУП, 68600, м. Ізмаїл, вул. Клушина, 3а, <https://orcid.org/0000-0002-6223-7711>

ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ ЗАСАД ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ЗВО, ЯК КОНКУРЕНТОЗДАТНА SOFT-SKILLS ФАХІВЦЯ

Анотація. У статті розкрито особливості формування етичних засад ділового спілкування у студентів ЗВО, як конкурентоздатної soft-skills фахівця. Проведене дослідження дозволяє встановити, що для успішного працевлаштування студентів ЗВО особливу увагу приділяють формуванню етичних засад ділового спілкування. З'ясовано, що працевлаштування студентів залежить від оволодіння ними навичками ділового спілкування, які в свою чергу є одними із ключових soft-skills навичок. Вивчення особливостей працевлаштування дозволяє зробити висновок, що роботодавці шукають у кандидатів м'які навички, оскільки цим навичкам важко навчитися і вони важливі для довгострокового успіху. З'ясовано, що ділове спілкування як одна із ключових soft-skills конкурентоздатних навичок фахівця передбачає оволодіння навичками активного слухання, навичками комунікувати у письмовій формі, навичками передавати інформацію вербальним способом (усне спілкування), навичками міжособистісного спілкування, навичками переконання зацікавлених сторін, навичками ведення переговорів з метою ухвалення взаємовигідного рішення, навичками надання інформації у найпривабливішій та мотивуючій до дій формі, навичками демонстрування цінностей бізнесу. Встановлено, що основою формування етичних засад ділового спілкування у студентів ЗВО є вивчення дисциплін «Етика ділового спілкування», «Етика бізнесу», «Лідерство та soft-skills». Наприклад, на базі Придунайської філії ПрАТ «ВНЗ» МАУП студенти вивчають зазначені дисципліни, основною метою вивчення яких є формування професійної комунікативної компетентності у студентів як мабутніх висококваліфікованих фахівців. Запропоновано у перспективі проведення наступних досліджень розкрити важливість вивчення ряду інших навчальних дисциплін, які впливають на формування у студентів інших soft-skills навичок, наприклад, навичок самоорганізації, навичок критичного мислення, навичок стресостійкості, навичок працювати із даними тощо.

Ключові слова: ділове спілкування, soft-skills, ЗВО, професійна діяльність, працевлаштування.

Gumennykova Tamara Rudolfivna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Social Sciences, Danube Branch of PJSC “IAPM University”, 68600, Izmail, street Klushina, 3a, <https://orcid.org/0000-0002-6223-7711>

FORMATION OF ETHICAL PRINCIPLES OF BUSINESS COMMUNICATION IN ZVO STUDENTS AS A COMPETITIVE SOFT-SKILLS PROFESSIONAL

Abstract. The article reveals the peculiarities of the formation of ethical principles of business communication among freelance students as a competitive soft-skills specialist. The study allows us to establish that for the successful employment of freelance students special attention is paid to the formation of ethical principles of business communication. It was found that the employment of students depends on their mastery of business communication skills, which in turn are one of the key soft-skills. Examining the specifics of employment suggests that employers are looking for soft skills in candidates, as these skills are difficult to learn and important for long-term success. It was found that business communication as one of the key soft-skills of competitive skills involves mastering the skills of active listening, communication skills in writing, skills to convey information verbally (oral communication), interpersonal skills, stakeholder persuasion skills, leadership skills negotiations to make a mutually beneficial decision, skills to provide information in the most attractive and motivating form, skills to demonstrate business values. It is established that the basis for the formation of ethical principles of business communication in freelance students is the study of disciplines "Ethics of Business Communication", "Business Ethics", "Leadership and soft-skills". For example, on the basis of the Danube Branch of PJSC “IAPM University”, students study these disciplines, the main purpose of which is to form a professional communicative competence in students as future highly qualified professionals. In the future, it is proposed to reveal the importance of studying a number of other disciplines that affect the formation of other soft-skills skills in students, such as self-organization skills, critical thinking skills, stress-resistance skills, data skills and more.

Keywords: business communication, soft-skills, institution of higher education, professional activity, employment.

Постановка проблеми. В сьогоденних умовах можливість працевлаштування фахівця – вчорашнього випускника ЗВО, значною мірою залежить від здобутих знань, вмінь, навичок та компетенцій, а також здатності застосовувати їх на практиці. Не менш важливе значення для успішного працевлаштування фахівця відіграє така якість, як вміння комунікувати у

процесі ділового спілкування із людьми, що є представниками різних фокус-груп (а саме із колегами по роботі, клієнтами, керівництвом, партнерами тощо).

Висококваліфікований фахівець має володіти багатьма навичками, що виступатимуть його перевагою перед іншими. А особливо його конкуретоздатність вимірюватиметься оволодінням етикою ділового спілкування, оскільки це одна із основних soft-skills навичок, які характеризують фахівця, як кандидата на отримання роботи. Враховуючи два роки карантинних обмежень, та початок військового стану України, де процес підготовки здобувачів освіти переноситься суто в онлайн навчання, якість комунікації значно знижується, формування навичок побудови діалогічного спілкування в межах етики поведінки гальмується.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання ролі і значення у професійній діяльності фахівця особистісних і комунікативних характеристик, завдяки яким відбувається професійне зростання, є одним із найбільших актуальних у дослідженнях.

Так, у праці [1] наголошується, що визначальну роль у підготовці студентів як висококваліфікованих фахівців виконують педагоги, оскільки вони займають головне місце у професіоналізації освітнього процесу в розумному середовищі. Визначено, що завдяки структурно-функціональній моделі розвитку рольових позицій педагога формуються професійні компетентності студентів, в тому числі і комунікативна компетентність. На важливості застосування методів проєктування навчання з метою підвищення ефективності змішаного навчання наголошено у праці [2]. Адаже, як показує практика ЗВО, змішані методи навчання суттєво підвищують процес здобуття знань студентами, вмінь, а також впливають на формування етичних засад ділового спілкування. Формування компетентнісної моделі навчання студентів представлено у праці [3]. Так, науковцями окреслено методологію побудови та застосування моделі компетентнісного напряму навчання, яку на практиці реалізовано через проведення експериментів, і, як результат – розроблені алгоритми та методика є придатними для побудови компетентнісної моделі дисципліни та напряму підготовки. Важливість використання сучасних інтерактивних технологій для покращення результатів навчання студентів у ЗВО представлено у джерелі [4]. За результатами проведеного дослідження науковці дійшли висновку, що інтерактивні методи навчання необхідно використовувати в освітній практиці, адже вони ефективно впливають на процес засвоєння нового освітнього контенту. На важливості використання компетентнісного підходу для професійної підготовки студентів ЗВО з метою розвитку у них soft-skills навичок наголошено у праці [5]. Завдяки soft-skills навичкам студенти, як майбутні фахівці, отримують можливість краще адаптуватись до умов працевлаштування, оперативно та результативно вирішувати покладені перед ними завдання, ефективно аналізувати та систематизувати інформацію, ухвалювати обґрунтовані та виважені

управлінські рішення, набувають вміння у сфері ділового спілкування та ефективного використання ресурсів тощо. Важливість ділового спілкування як однієї із основних soft-skills навичок розглянуто у праці [6]. Оволодіння усним та письмовим діловим спілкуванням виступає важливою прерогативою конкурентоздатності фахівця у сучасному бізнес-середовищі, яке ставить все нові, більш жорсткі вимоги до працевлаштування. Окремі аспекти теоретико-методологічних засад трансформації професійної підготовки студентів як майбутніх фахівців в ЗВО висвітлено також у працях [7-9].

Акцентуючи увагу на важливості ділового спілкування як особливої навички, якою повинен володіти висококваліфікований фахівець, в основі актуальності тематики цієї наукової статті лежатиме вивчення проблематики та особливостей формування такої навички у студентів ЗВО як майбутніх конкурентоздатних фахівців.

Метою статті є розкриття особливостей формування етичних засад ділового спілкування у студентів ЗВО, як конкурентоздатної soft-skills фахівця.

Виклад основного матеріалу. Soft-skills називають ще по-іншому «м'якими навичками». Ці навички допомагають фахівцям отримати роботу та досягти успіху. На відміну від технічних або «твердих» навичок, м'які навички – це навички міжособистісного спілкування та поведінки, які допомагають добре працювати з іншими людьми та розвивати кар'єру.

М'які навички – це здібності, які відображають те, як фахівець може працювати і взаємодіяти із оточуючими. Одна із ключових м'яких навичок це ділове спілкування, робота в команді, навички міжособистісного спілкування. Роботодавці шукають у кандидатів м'які навички, оскільки цим навичкам важко навчитися і вони важливі для довгострокового успіху.

М'які навички відіграють важливу роль у складанні резюме, співбесіді, виконанні роботи та досягненні успіху в спілкуванні з людьми на роботі та в інших сферах вашого життя. Наприклад, коли фахівець шукає роботу, то часто стикається з тим, що багато роботодавців вказують певні soft skills у своїх вакансіях у розділах «обов'язкові» або «бажані». М'які навички часто передаються в різних сферах діяльності та в різних галузях.

Ділові комунікації є вирішальними soft-skills або іншими словами м'якими навичками на ринку працевлаштування. Незалежно від того, чи фахівець тільки починає працювати у бізнесі, чи буде кар'єру далі, для досягнення успіху йому потрібні навички ділового спілкування. На рис. 1 наведено особливості ділового спілкування, як навички soft-skills, якою повинен володіти конкурентоздатний фахівець.

Рис.1. Особливості ділового спілкування як навички SOFT-SKILLS
 Джерело: побудовано автором на основі [10].

Навички активно слухати висвітлюють вміння фахівця слухати і враховувати інші позиції у спілкуванні із оточуючими. Слухання показує, як цінуються думки, які висвітлюють оточуючі і те, чи фахівець є відкритим до діалогу. Якщо фахівець володіє такою здатністю, то аудиторія розглядає його як рівноправного партнера. Активний слухач завжди робить паузи, коли виголошує вставні слова, повторює слова співрозмовників і також задає запитання. Таким чином, він підтверджує активну участь у розмові.

Навички комунікування у письмовій формі характеризують використання фахівцем конкретних даних і прикладів у письмовій комунікації. Письмове спілкування для бізнесу має бути коротким, але інформативним і допомагає аудиторії зосередитися лише на найважливіших моментах. Хороша письмова комунікація також включає відповідні подальші дії, які замикають цикл спілкування та показують активність фахівця у процесі досягнення цілей.

Навички передання інформації вербальним способом характеризують здатність фахівця передавати інформацію (ідеї, думки) чітко в усній формі. Подібно до хорошого письмового спілкування, гарне усне спілкування на робочому місці також має бути стислим і конкретним. Вербальне спілкування

дозволяє фахівцю спілкуватися з іншими фахівцями особисто з метою досягнення взаємно прийняттого консенсусу.

Навички міжособистісного спілкування націлені на побудові довіри та міцних відносин фахівця з ключовими зацікавленими сторонами в бізнесі. Успішне міжособистісне спілкування дозволяє фахівцю знайти спільну мову із іншими, проявляти емпатію та налагоджувати зв'язки. Міжособистісне спілкування означає спілкування не тільки на діловому, але й на особистому рівні.

Навички переконання зацікавлених сторін до здійснення ідеї, ухвалення рішень. Фахівців, які володіють такими навичками, можуть їх використовувати для впливу на інших фахівців для залучення їх до участі у проектах тощо.

Навички ведення переговорів з метою ухвалення взаємовигідного рішення, використання яких дозволяє досягти взаємовигідного рішення шляхом розуміння та використання мотивації іншої сторони. Взаємно вигідне або «безпрограшне» рішення – це рішення, яке обидві сторони вважають сприятливим і підтримують між собою позитивні відносини для майбутніх взаємодій. Для досягнення такого результату фахівцю потрібно з'ясувати, які фактори будуть найбільш впливовими та приємними для іншої сторони переговорів.

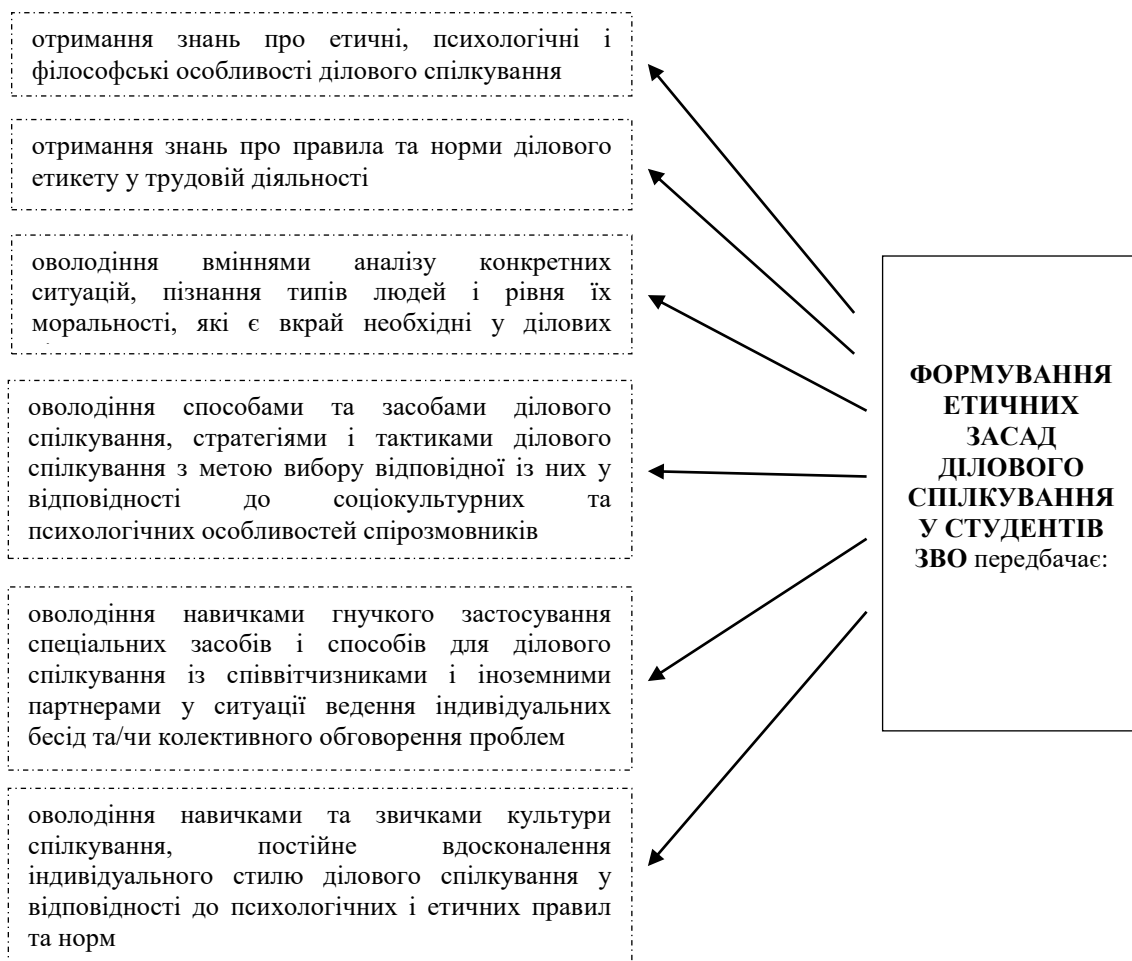
Навички подання інформації у найпривабливішій та мотивуючій до дій формі. Цей метод ділового спілкування дозволяє фахівцю поділитися доказами на підтримку ідеї чи аргументу. Фахівець, подаючи презентабельно інформацію, виступає водночас хорошим оповідачем, і тим самим, впливає на аудиторію слухачів для спонукання їх до дій.

Навички демонстрування цінності бізнесу. Фахівець, демонструючи цінність бізнесу, заохочує аудиторію слухачів до входження у ділову мережу. Для того, щоб успішно спілкуватися в мережі, фахівець повинен бути достатньо цікавим, щоб інші хотіли якось співпрацювати з ним. Тому йому слід презентувати себе та своє місце в бізнесі.

Шлях молодого фахівця, колишнього випускника ЗВО, до професійного успіху і самореалізації обумовлюється не лише ґрунтовними знаннями, а й комунікативними навичками, розвинутою культурою спілкування, що є складовою моральної культури особистості. Формування етичних засад ділового спілкування як однієї із ключових soft-skills навичок конкурентоздатного фахівця відбувається ще у ЗВО. Основою формування етичних засад ділового спілкування є вивчення дисциплін «Етика ділового спілкування», «Етика бізнесу», «Лідерство та soft-skills», які можуть виступати, як нормативними дисциплінами, так і дисциплінами вільного вибору здобувачів освіти. На базі Придунайської філії ПрАТ «ВНЗ» МАУП здобувачі освіти протягом трьох років мають можливість обирати вищезазначені дисципліни, як дисципліни вільного вибору студента, в залежності від освітньої програми, яку вони опановують. Завдяки успішному освоєнню змісту навчальних дисциплін у

студентів формується професійна комунікативна компетентність. Здобувачі освіти оволодівають понятійним апаратом у теорії комунікації, здобувають вміння розрізняти типи дискурсів, мовленнєвих актів, тактик і стратегій спілкування як в нашій країні, так і країнах світу. Студенти також здобувають навички аналізу соціокультурних чинників і розмаїття засобів комунікації, тим самим, покращують особисту мовну і мовленнєву компетентності. Опанування змісту навчальної дисципліни студентами впливає на зміцнення їх впевненості як користувачів мови, а також впливає на формування у них навиків аналітичного мислення, завдяки чому вони краще будуть висловлювати власні думки щодо тих чи інших подій і ситуацій, які відбуваються у діловому спілкуванні. Успішне освоєння студентами навчального матеріалу впливає на формування у них професійних комунікативних компетентностей, а також на їх здатність застосовувати здобуті знання і вміння у подальшому працевлаштуванні.

Детальний огляд знань, вмінь та навиків в результаті формування етичних засад ділового спілкування у студентів представлений на рис. 2.

Рис.1. Формування етичних засад ділового спілкування у студентів ЗВО
 Джерело: удосконалено автором на основі [11].

Успішно засвоївши навчальний матеріал, студенти оволодівають основами психологічної науки. Це необхідно для того, щоб у них формувалися навички аналізу як власного душевного стану, так і психіки інших людей задля підвищення ефективності своєї діяльності.

Вивчення дисципліни передбачає формування вмінь ділового спілкування студентів як майбутніх фахівців у трудовому колективі, так із представниками бізнес-середовища. Оволодіння етичними засадами ділового спілкування сприяє формуванню сприятливого соціально-психологічного клімату у колективі.

В результаті освоєння дисципліни студенти здобувають такі компетентності:

1) вміння навчатись і оволодівати знаннями вирішення поставлених перед ними завдань;

2) отримують можливість реалізації своїх прав і обов'язків, оскільки вони є повноправними членами суспільства, а зокрема це такі права та свободи людини і громадянина;

3) отримують можливість бути критичними та самокритичними;

4) вміння шукати, обробляти і аналізувати інформацію, яка знаходиться на різних джерелах чи яку почерпнути можна із різних джерел.

Освоївши відмінно дисципліну, студенти можуть стати конкурентоспроможними фахівцями у перспективі, оскільки вони матимуть можливість:

- критично та логічно мислити;
- доступно висловлювати власні думки як у письмовій, так і в усній формах;
- підтримувати зв'язок із співрозмовниками і перш за все вміти налагоджувати такий зв'язок;
- змінювати власну мовленнєву поведінку у відповідності до стану комунікативної ситуації;
- володіти психолого-педагогічними особливостями спілкування у колективі;
- володіти сучасними способами впливу на співрозмовників, спілкуючись безпосередньо із ними;
- володіти сучасними прийомами спілкування із керівництвом у системі «підлеглий-керівник»;
- володіти сучасними правилами етикету та вимогами, які ставляться до професійної етики ділового спілкування;
- володіти особливостями публічного етикету, етикету, який використовується в умовах конкурентції і співробітництва;
- володіти правилами іміджу, вміти визначати, який вплив можуть спричинити фактори на імідж;

– вміти організувати збори, проводити наради, бесіди, переговори, дискусії, мітинги, зустрічі, офіційні прийоми тощо.

Формування етичних засад ділового спілкування у студентів у контексті освоєння навчальних дисциплін «Етика ділового спілкування», «Етика бізнесу», «Лідерство та soft-skills» передбачає здобуття студентами умінь:

- 1) раціонально застосовувати здобуті знання щодо використання норм етикету у відповідних ситуаціях спілкування, ділових відносинах;
- 2) проводити підготовку переговорів, нарад, зборів, дискусій мітингів;
- 3) проводити аналіз моральних вчинків людини з позиції мотивування їх до певних дій;
- 4) встановлювати тип лідерства, а також визначати засоби, якими формується імідж;
- 5) виявляти відповідну поведінку у відповідних ситуаціях;
- 6) вміло поєднувати вербальні і невербальні засоби ділового спілкування;
- 7) проводити маніпуляції та здійснювати комунікативні установки у діловому спілкуванні;
- 8) вирішувати конфліктні ситуації;
- 9) використовувати адекватні способи спілкування із співрозмовниками, із керівництвом;
- 10) проводити критичні зауваження у відповідності до етичних принципів;
- 11) застосовувати одержані при вивченні дисципліни знання у документознавстві із дотриманням на цій основі усіх норм ділового спілкування.

Доцільно зауважити, що формування етичних засад ділового спілкування у студентів в контексті освоєння дисциплін дозволяє оволодіти моральними і психологічними аспектами спілкування у ділових взаємовідносинах, впливає на формування моральної свідомості у студентів як особистостей тощо.

В контексті удосконалення знань, вмінь та навичок ділового спілкування у студентів на базі Придунайської філії ПрАТ «ВНЗ» МАУП проведено клуглий стіл «Розвиток soft skills як ресурс формування фахових компетенцій» [12]. Організатором цього заходу була кафедра суспільно-наукових дисциплін. Участь у заході взяли викладачі кафедри і студенти першого та другого курсів. Основний акцент проведення круглого столу базувався на аналізі універсальних soft-skills навичок, серед яких і ділове спілкування, якими повинні володіти студенти, як майбутні конкурентоздатні фахівці.

Висновки. Таким чином, в результаті проведеного дослідження встановлено, що в умовах сьогодення ЗВО особливу увагу приділяють формуванню етичних засад ділового спілкування у студентів, адже навички ділового спілкування є одними із навичок soft-skills, володіти якими має висококваліфікований фахівець.

Визначено, що soft-skills навички, які по-іншому називають ще «м'якими навичками», сприяють успішному працевлаштуванню фахівців – колишніх

студентів ЗВО. Адже, як показує практика роботодавці шукають у кандидатів м'які навички, оскільки цим навичкам важко навчитися і вони важливі для довгострокового успіху.

З'ясовано, що ділове спілкування як одна із ключових soft-skills конкурентоздатних навичок фахівця передбачає оволодіння навичками активного слухання, навичками комунікувати у письмовій формі, навичками передавати інформацію вербальним способом (усне спілкування), навичками міжособистісного спілкування, навичками переконання зацікавлених сторін, навичками ведення переговорів з метою ухвалення взаємовигідного рішення, навичками надання інформації у найпривабливішій та мотивуючій до дій формі, навичками демонстрування цінностей бізнесу.

Встановлено, що основою формування етичних засад ділового спілкування у студентів ЗВО є вивчення дисциплін «Етика ділового спілкування», «Етика бізнесу», «Лідерство та soft-skills». Так, на базі Придунайської філії ПрАТ «ВНЗ» МАУП студенти вивчають зазначені дисципліни, основною метою вивчення яких є формування професійної комунікативної компетентності у студентів як мабутніх висококваліфікованих фахівців.

У перспективі наступних досліджень доцільно розкрити важливість вивчення ряду інших навчальних дисциплін, які впливають на формування у студентів інших soft-skills навичок, наприклад, навичок саморганізації, навичок критичного мислення, навичок стресостійкості, навичок працювати із даними тощо.

Література:

1. Gumennykova T., Sagan O., Yakovleva S., Kotliar L., Shchogoleva T. The role position of teachers in the professionalization of the educational process in a smart environment. Journal of Information Technology Management [this link is disabled](#). 2021. №13. PP. 101-122.
2. Gumennykova T., Pankovets V., Liapa M., Miziuk V., Gramatyk N., Drahiiieva L. Applying instructional design methods to improve the effectiveness of blended-learning. International Journal of Management. 2020. №11(5). PP. 31-42
3. Olshanska O., Gumennykova T., Bila O., Orel V., Perova S., Ivannikova M. Building a competency model student training. International Journal of Engineering and Advanced Technology. 2019. № 8(6). PP. 2689-2695
4. Bila O., Miziuk V., Gumennykova T., Kichuk A., Sagan O., Perminova L. The use of modern interactive technologies in learning: Correlation analysis of the results. International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering, 2019, 8(8), pp. 3172-3175.
5. Цюняк О. П. Компетентнісний підхід до розвитку Soft Skills здобувачів вищої освіти. Культуромовна особистість фахівця у XXI столітті: збірник матеріалів V міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 2021 року). 2022. Випуск 5. С. 44-47.
6. MacDermott C., Lorelei O. Beyond the business communication course: A historical perspective of the where, why, and how of soft skills development and job readiness for business graduates. IUP Journal of Soft Skills. 2017. № 11.2. PP. 7-24.
7. Освітнє лідерство: від теорії до практики: монографія / авт. кол.; за наук. ред. В. Р. Міляєвої; Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ; Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2021. 296 с.

8. Міні-привички - Макси-результаты / Стивен Гайз. М.: Альпина Паблишер, 2019. 68 с.
9. Абашкина О. Soft skills: ключ к карьере. Справочник по управлению персоналом: научный журнал. 2008. № 9. С. 124-126.
10. 9 Most Important Business Communication Skills. URL: <https://bemycareercoach.com/soft-skills/business-communication-skills.html>
11. Терещенко Н. М. Навчальна програма дисципліни «Тренінг з ділового спілкування» (для бакалаврів). 2018. URL: https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/library/metod/2-menedzhment/navchalna_programa_disciplini_trening_z_dilovogo_spilkuvannya_dlya_bakalavriv.html
12. Круглий стіл «Розвиток soft skills як ресурс формування фахових компетенцій» на базі Придунайської філії МАУП. URL: <https://maup.com.ua/ua/pro-akademiyu/novini1/usi-novini1/kruglij-stil-rozvitok-soft-skills-yak-resurs-formuvannya-fahovih-kompetencij-na-bazi-pridunajskoi-filii-maup.html>

References:

1. Gumennykova, T., Sagan, O., Yakovleva, S., Kotliar, L., & Shchogoleva, T. (2021). The role position of teachers in the professionalization of the educational process in a smart environment. *Journal of Information Technology Management* *this link is disabled*, 13, 101-122 [in Ukrainian].
2. Gumennykova, T., Pankovets, V., Liapa, M., Miziuk, V., Gramatyk, N., & Drahiieva, L. (2020). Applying instructional design methods to improve the effectiveness of blended-learning. *International Journal of Management*, 11(5), 31-42 [in Ukrainian].
3. Olshanska, O., Gumennykova, T., Bila, O., Orel, V., Perova, S., & Ivannikova, M. (2019). Building a competency model student training. *International Journal of Engineering and Advanced Technology*, 8(6), 2689-2695 [in Ukrainian].
4. Bila, O., Miziuk, V., Gumennykova, T., Kichuk, A., Sagan, O., & Perminova, L. (2019). The use of modern interactive technologies in learning: Correlation analysis of the results. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering*, 8(8), 3172-3175 [in Ukrainian].
5. Cjunjak, O.P. (2021). Kompetentnisnyj pidkhid do rozvytku Soft Skills zdobuvachiv vyshhoji osvity [Competence approach to the development of Soft Skills of higher education]. *Kuljturomovna osobystistj fakhivcja u KhKhI stolitti: zbirnyk materialiv V mizhnarodnoji naukovopraktychnoji konferenciji – Cultural-speaking personality of a specialist in the XXI century: collection of materials of the V international scientific-practical conference*. Vypusk 5, 44-47 [in Ukrainian].
6. MacDermott, C., & Lorelei, O. (2017). Beyond the business communication course: A historical perspective of the where, why, and how of soft skills development and job readiness for business graduates. *IUP Journal of Soft Skills*, 11.2, 7-24 [in Ukrainian].
7. Osvitnje liderstvo: vid teoriji do praktyky: monohrafija [Educational leadership: from theory to practice: a monograph]. Kyjiv; Kryvyj Righ: Vyd. R. A. Kozlov [in Ukrainian].
8. Mini-privychki - Maxi-rezultaty [Mini Habits - Maxi Results]. М.: Al'pina Pablisher [in Russian].
9. Abashkina, O. (2008). Soft-skills: kljuch k kar'ere [Soft skills: the key to a career]. *Spravochnik po upravleniju personalom: nauchnyj zhurnal – Handbook of personnel management: scientific journal*, 9, 124-126. [in Russian].
10. 9 Most Important Business Communication Skills. *bemycareercoach.com*. Retrieved from: <https://bemycareercoach.com/soft-skills/business-communication-skills.html>
11. Tereshhenko, N. M. (2018). Navchaljna proghrama dyscypliny «Treningh z dilovogho spilkuvannja» (dlja bakalavriv) [Curriculum of the discipline "Training in Business Communication" (for bachelors)]. *maup.com.ua*. Retrieved from: https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/library/metod/2-menedzhment/navchalna_programa_disciplini_trening_z_dilovogo_spilkuvannya_dlya_bakalavriv.html [in Ukrainian].

12. Krughlyj stil «Rozvytok soft skills jak resurs formuvannja fakhovykh kompetencij» na bazi Prydunajskoj filii MAUP [Round table "Development of soft skills as a resource for the formation of professional competencies" on the basis of the Danube Branch of PJSC "IAPM University"]. *maup.com.ua*. Retrieved from: <https://maup.com.ua/ua/pro-akademiyu/novini1/usinovini1/kruglij-stil-rozvitok-soft-skills-yak-resurs-formuvannya-fahovih-kompetencij-na-bazi-pridunajskoi-filii-maup.html> [in Ukrainian].